

УДК 7(477)

DOI: 10.30840/2413-7065.1(78).2021.226159

РОЛЬ ОЛЕКСАНДРА КОШИЦЯ У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Українські митці, що через певні обставини були розсіяні по всьому світу, залишилися відомими далеко за межами України. Саме до такої когорти митців належить і Олександр Кошиць, який творив на благо своєї Батьківщини, на все життя зберіг частинку рідного краю, яка закарбувалася в музичному мистецтві.

Незважаючи на те, що О. Кошиць знаходився далеко за межами України, він записував українські мелодії в емігрантському середовищі та продовжував активну диригентсько-хорову діяльність, знайомлячи світ з культурно-мистецькими скарбами України [8, с. 173].

О. Кошицю вдалося полонити світ українською піснею. Завдяки диригенту українська культура та мистецтво стали відомі у світі. Відбулося не лише знайомство з українською культурою, а й вплив її на світове музичне мистецтво.

Починалося знайомство з піснею з того, що маестро записував пісні з 1903 по 1905 рік на Кубані (за рекомендацією М. Лисенка). Сам митець зазначав: «Я знав, так би мовити, загальні схеми пісні, спосіб її музикального виразу, знав народну музичну мову, звороти її, думки, загальні архітектурні риси різних форм: пісні історичної, побутової, ритуальної, релігійної, бойової... Так що мені не довело труду схопити головне і була можливість звернути увагу на характерні деталі пісні... Співаки бачили, що я кохаюсь в цих мелодіях, знали, що буде записано найменшу дрібничку, а через

те й старались віддати пісню якнайкраще, нічого не пропустивши» [6, с. 246].

Українська пісенна традиція, яку О. Кошиць втілював у виконанні творів М. Лисенка, К. Стеценка, М. Леонтовича, стала для нього близькою, оскільки він був учнем основоположника української класичної музики Миколи Лисенка, співпрацював з ним.

Ще в грудні 1916 р. на концерті в Києві О. Кошиць представив пісню «Щедрик» М. Леонтовича, над якою, як зазначають музичні критики, автор працював майже все життя. А вже згодом, 1921 р., виконання «Щедрика» Українським хором під керівництвом Кошиця в Карнегі Хол у Нью-Йорку спричинило справжній прорив. Ця мелодія настільки сподобалась американцям, що 1936 р. співробітник NBC українського походження П. Вільховський написав англійський текст (який не мав за основу українську редакцію) на мелодію «Щедрика». Відтоді ця щедрівка в Америці стала відомою під назвою «Carol of the Bells». Так український «Щедрик» став унікальним явищем світової культури та, завдячуючи О. Кошицю, набув світового визнання [3].

Не лише українському «Щедрику» диригент дав дорогу у світове музичне мистецтво: вважається, що за основу для написання арії «Summertime» для опери «Porgu and Bess» Дж. Гершвін взяв українську колискову «Ой ходить сон коло вікон», яку він почув у Нью-Йорку у виконанні Українського національного хору під керівництвом О. Кошиця [8, с. 174].

Вартий уваги історичний факт, що після проголошення Української Народної Республіки голова Директорії й Головний отаман військ УНР Симон Петлюра вирішує показати Україну світові. Так, Українська республіканська капела під керівництвом О. Кошиця розпочала гастролі по Європі, а згодом і підкорила Північну та Південну Америку [2].

Перше закордонне турне хору О. Кошиця розпочалося у Празі. Чехи, відомі своїм особливо вимогливим ставленням до пісні, до музики в цілому, не приховували свого захоплення. Це була перемога насамперед української пісні [7].

На концертах капели в різних країнах були присутні українські державно-політичні діячі (гетьман П. Скоропадський, М. Грушевський, В. Винниченко, О. Шульгин, О. Олесь), представники влади, президенти країн, королівські особи тієї чи іншої країни, видатні митці. Завдяки виступам капели відбувалися кардинальні зрушення в оцінці України з боку офіційних кіл в багатьох країнах світу [1, с. 318].

Варто зазначити, що, незважаючи на успіх у багатьох країнах, О. Кошиць прагнув повернутися до України, однак на заваді був безпрецедентний європейський резонанс, спричинений «хоровими диверсіями диригента».

У 1926 р. маестро залишається у США, керує аматорським хором, а також диригує так званою «Сімкою» (сім українських церковних хорів з околиць Нью-Йорка), пише хорові твори, обробки українських народних пісень. У 1933 р. нью-йоркська фірма «Wirtmarc'n'son» («Вітмарк і син») мільйонним накладом видала сорок дві українські народні пісні в обробці Кошиця з англійським текстом [4, с. 35].

О. Кошиць як диригент показав світові культурне багатство України. Музичні критики високо оцінили діяння капели та відзначили талант і професіоналізм її керівника, зокрема швейцарська газета «Basler Anzeiger», де можемо прочитати такі рядки про всесвітньо відомого українця: «Нема на світі нікого іншого, хто б у такій високій майстерній мірі, як Кошиць, володів мистецтвом трактувати хор як музичний інструмент або оркестр, з якого він з безмежним артистизмом уміє видобути всі звукові проміння» [5, с. 117].

Музикознавець В. Щербінський писав: «В його диригуванні сполучилось все: і психологічне розуміння тексту пісні до всієї її глибини і тонкості, і незвичайне вміння володіти самим хором як найтоншим, найліпшим інструментом... Кошиць уважав хор за найліпший інструмент, але і володів ним, як найліпший віртуоз» [9, с. 21].

Заслуги керівника Українського національного хору О. Кошиця, якого у світі називали «найліпшим диригентом», – очевидні, адже виступи колективу змусили американців звернути увагу на акапельний спів, якого там раніше майже не існувало. Обробки українських пісень, які видані з англійським текстом, розійшлися мільйонами примірників.

Мрія О. Кошиця здійснилася 1941 р., коли один із відомих керівників Осередку Української Культури й Освіти в Канаді доктор мистецтвознавства П. Маценко запросив українського діяча до Вінніпега вести клас хорового диригування і читати лекції з теорії та історії музики на новостворених диригентсько-вчительських курсах, аби готувати керівників хорів для українських громад у різних провінціях та країнах. Саме тут

О. Кошиць залишив для своїх нащадків звукозаписи українських пісень (10 платівок, 27 записаних пісень), які представляють усі жанри української пісні, зокрема такі, як: щедрівки та колядки дохристиянського періоду, історичні, героїчні військові (стрілецькі), балади, побутові, любовні, сімейні, коліскові, жартивліви, сатиричні, гумористичні та пісні до танцю (коломийки)... Пісні з Великої України, з Галичини та Буковини [3].

Через рік після смерті митця українська молодь у Вінніпезі створила хор, який згодом отримав ім'я О. Кошиця, який 1967 р. перейменовано на Хор ім. О. Кошиця.

Пам'ять про відомого українця збереглася до сьогодні. У Канаді встановлено бюст, у США – пам'ятник. З набуттям незалежності його ім'я повернулось і в Україну. У 2000 р. у Тарасівці (Черкаська область) відкрито меморіал О. Кошицю.

На вшанування 100-ліття світових гастролей Української республіканської капели під керівництвом О. Кошиця зусиллями Українського інституту національної пам'яті та Покровської міської ради Донецької області підготовлена вулична фотовиставка «Культурна дипломатія України: світовий тріумф Щедрика», яка демонструвалася у багатьох містах України.

До проекту Постанови Верховної Ради України «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2019 році» внесено дату 100 років з часу створення Української капели під керівництвом Олександра Кошиця і започаткування культурної дипломатії УНР.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головащенко М. Феномен Олександра Кошиця. Київ: Музична Україна, 2007. 576 с.
2. Головащенко М. Олександр Кошиць і його хор як вісник світової слави української пісні. *Наша парафія*. URL: <https://parafia.org.ua/person/koshuts-oleksandr> (дата звернення: 04.09.2020).
3. Жадько В. Де ж похований Олександр Кошиць? *Кримська світлиця*. URL: <https://svitlitsia.crimea.ua/?section=article.ar.art.ID=11167> (дата звернення: 08.09.2020).
4. Загайкевич М. Мистецькі паралелі: велич і парадокси долі Олександра Кошиця та Василя Авраменка. *Студії мистецтвознавчі*. 2010. Вип. 3 (31). С. 34–40.
5. Корній Л., Калуцька Н., Пархоменко Л. Олександр Кошиць: мистецька діяльність у контексті музики ХХ сторіччя. Київ: Фенікс, 2012. 416 с.; *Студії мистецтвознавчі*. 2015. Ч. 3. С. 117–119.
6. Кошиць О. Спогади. Київ: Рада, 1995. 378 с.
7. Лютий І. Дипломат співу. *Тиждень*. 2009. 2 жовтня. URL: <https://tyzhden.ua/History/3537> (дата звернення: 08.09.2020).
8. Турчак Л. І. Творчість О. А. Кошиця у контексті світового мистецтва. *Вісник КНУКіМ. Серія Мистецтво*. 2018. Грудень. С. 172–190.
9. Щербаківський В. Олександр Антонович Кошиць. Лондон: Накладом Української видавничої спілки, 1955. 65 с.

Мар'яна СТАРОСТА

вчителька українознавства та музичного мистецтва Львівської української гуманітарної гімназії ім. Олени Степанів з поглибленим вивченням українознавства та англійської мови

Ігор КОВАЛЬЧУК

вчитель англійської мови та українознавства (англійською) Львівської української гуманітарної гімназії ім. Олени Степанів з поглибленим вивченням українознавства та англійської мови